

گلستانه از قرآن

مجموعه ای از تمثیلات و ضرب الامثال های قرآنی

نویسنده:

زهرا عضدی

سرشناسه: عضدی، زهرا، ۱۳۶۶-

عنوان و نام پدیدآور: گلستانی از قرآن: مجموعه‌ای از تمثیلات و ضرب‌المثل‌های
قرآنی / نویسنده زهرا عضدی؛ ویراستار ابوالفضل سامانلو.

مشخصات نشر: قم: افروغ، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهری: ۹۴ ص.؛ ۵/۱۴ × ۵/۲۱ س.م.

شابک: ۸۹۰۰۰۰ ریال ۵-۸۰۴۸-۶۲۲-۹۷۸

موضوع: قرآن -- امثال

Qur'an -- Parables

موضوع: ضرب‌المثل‌های فارسی -- جنبه‌های قرآنی

Proverbs, Persian -- Qur'anic teaching

رده بندی کنگره: BPA۴/۴

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۴

شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۰۶۳۹۸

عنوان: گلستانی از قرآن
تألیف: زهرا عضدی
ویراستار: ابوالفضل سامانلو
ناشر: افروغ
شابک: ۹۷۸۶۲۲۸۰۴۸۰۵۵
نویت چاپ: اول
شمارگان: ۱۰۰ جلد
قیمت: ۸۹۰۰۰۰ ریال

انتشارات افروغ: قم- میدان امام- خیابان کارگر- شهرک فاطمیه- بعثت ۲۲ پ ۲۰۳ تلفن:

۰۹۱۲۷۵۳۴۶۸۳-۰۹۳۳۳۰۳۸۶۹۰

فهرست:

- ۱۱ تقدیم به:
- ۱۲ مقدمه:
- فصل اول:
- ۱۷ ضرب المثل: بی گدار به آب نزن.
- ۱۷ ضرب المثل: برا یکی بمیر که برات تب کنه.
- ۱۷ ضرب المثل: هر کسی را بهر کاری ساختند.
- ۱۷ ضرب المثل: از کوزه همان برون تراوه که در اوست.
- ۱۸ ضرب المثل: چاه مکن بهر کسی اول خوراک بدها کسی.
- ۱۸ ضرب المثل: فضول رو بردن جهنم، گفت بقیه کجا هستند.
- ۱۸ ضرب المثل: اشک تمساح می ریزه.
- ۱۸ ضرب المثل: از محبت خارها گل می شود.
- ۱۹ ضرب المثل: دیگ به دیگ میکه روت سیاه.
- ۱۹ ضرب المثل: گهی زین به پشت و گهی پشت به زین.
- ۲۰ ضرب المثل: یکدست صدا ندارد.
- ۲۰ ضرب المثل: ما را به خیر و شمارا به سلامت.
- ۲۰ ضرب المثل: کیوتر با کیوتر باز با باز؛ کند هم جنس با هم جنس پرواز.
- ۲۰ ضرب المثل: هر چه کنی به خود کنی گر همه خوب و بد کنی.

- ضرب المثل: خود کرده را تدبیر نیست ۲۱
- ضرب المثل: رنگ رخساره خیر می دهد از سر درون ۲۱
- ضرب المثل: فردا صدایش بلند می شود ۲۱
- ضرب المثل: نه به این شور و نه به آن بی نمکی ۲۱
- ضرب المثل: اندازه نگه دار که اندازه نکوست ۲۲
- ضرب المثل: کار را باید به کاردان سپرد ۲۲
- ضرب المثل: نه این وری نه آن وری ۲۲
- ضرب المثل: با زبان خاموش مار را می توان از سوراخ بیرون آورد ۲۲
- ضرب المثل: روز از نوروزی از نو ۲۳
- ضرب المثل: گل بی عیب خواست ۲۳
- ضرب المثل: کسی که خریده می خورد پای لرزش هم می نشیند ۲۳
- ضرب المثل: دیوار موش داره، موش هم گوش داره ۲۴
- ضرب المثل: باسیلی صورت خود را سرخ نگه می دارد ۲۴
- ضرب المثل: تمام رشته های پنبه شد ۲۴
- ضرب المثل: سر مرد پرود فولش نمی رود ۲۵
- ضرب المثل: آب شده رفته زیر زمین ۲۵
- ضرب المثل: کسی را به گور کسی نمی گذارند ۲۵
- ضرب المثل: تر و خشک با هم می سوزند ۲۶
- ضرب المثل: به دعای گریه سیاه باران نمی بارد ۲۶
- ضرب المثل: مرغ همسایه غاز است ۲۶
- ضرب المثل: جواب ابلهان خاموشی است ۲۷

- ضرب المثل: با خدا باش پادشاهی کن ۲۷
- ضرب المثل: چو دخلت نیست خرج آهسته تر کن ۲۷
- ضرب المثل: کافر همه را به کیش خود پندارد ۲۸
- ضرب المثل: زحمتشان بر باد رفت ۲۸
- ضرب المثل: ماه زیر ابر پنهان نمی ماند ۲۸
- ضرب المثل: فلانی نخود هر آشه، یعنی توی هر کاری دخالت می کنه ۲۹
- ضرب المثل: تخم مرغ دزد شتر دزد می شود ۲۹
- ضرب المثل: خائن همیشه خائف است ۲۹
- ضرب المثل: ترک عادت موجب مرض است ۲۹
- ضرب المثل: فرض محال، محال است ۳۰
- ضرب المثل: بیدی نیست که از این یادها بلرزد ۳۰
- ضرب المثل: چرا عاقل کند کاری که باز آورد بهیچانی ۳۰
- ضرب المثل: تو که لالایی بلدی چرا خوابت نمی بری ۳۱
- ضرب المثل: آتش که دو تا شد آتش یا شور میشه یا بی نمک ۳۱
- ضرب المثل: درگذر تا از تو درگذرند ۳۱
- ضرب المثل: انگشت حسرت به دندان گرفتن ۳۱

فصل دوم:

- بخش اول: (منجش برخی از باورها در فرهنگ عمومی با آیات قرآن) ۳۳
- آبرفته به جوی بر نمی گردد: ۳۳
- به امان خدا: ۳۴
- خدا گر ز حکمت ببندد دری / ز رحمت گشاید در دیگری ۳۴

- ۳۵..... نیکی و پرسش؟
- ۳۶..... عمر کسی وفا نکردن.....
- ۳۶..... بخش دوم: صفات، ویژگی‌ها، روحیات و رفتارها.....
- ۳۷..... از خدا پنهان نیست، از شما چه پنهان.....
- ۳۷..... آدم بدذات/بدجنس/ بدسرشت/ بدطینت.....
- ۳۹..... جواب ابلهان خاموشی است.....
- ۳۹..... جواب‌های، هوی است (کلوخ‌انداز را پاداش سنگ است).....
- ۴۰..... عیسی به دین خود، موسی به دین خود.....
- ۴۱..... نه سیخ بسوزد نه کباب.....
- ۴۲..... خواهی شوی رسوا، هجرنگ جماعت شو.....
- ۴۳..... آیه یأس خواندن.....
- ۴۴..... بخش سوم: باورها و عقاید.....
- ۴۴..... آب نطلییده مراد است.....
- ۴۴..... از تو حرکت از خدا برکت.....
- ۴۵..... پیشانی‌اش بلند است.....
- ۴۶..... سیاه بخت/ سیاه‌گلیم.....
- ۴۷..... چشم زدن/ چشم کسی شور بودن.....
- ۴۸..... خدا بد ندهد.....
- ۴۹..... خدا خر را شناخت به او شاخ نداد.....
- ۴۹..... شیطان تو جلد (پوست) کسی رفتن.....
- ۵۰..... دنیا دار مکافات است.....

- ۵۱..... گوش شیطان کر/ چشم شیطان کور
- ۵۲..... هر بلندی یک سرازیری دارد/ هر پستی یک بلندی دارد.
- ۵۲..... هر کس روزی خودش را می خورد.....
- ۵۳..... آه کسی گرفتن/ آه کسی گیرا بودن.....
- ۵۵..... الله بختکی/ الله بختی.....
- ۵۶..... بد دیدن/ نتیجه عمل زشت خود را دیدن/ کبیر کار خود را دیدن.....
- ۵۶..... شگون داشتن/ ندا داشتن.....
- ۵۷..... قسمت بودن/ قسمت کسی شدن.....
- ۶۰..... ضرب المثل زن ناقص العقل است.....
- ۶۱..... ضرب المثل: اگر شریک خوب بود خدا برای خودش شریک قرار می داد.....
- ۶۲..... بخش چهارم: اندرزها، توبه ها، رهنمودها و مصلحت ها.....
- ۶۲..... احتیاط شرط عقل است.....
- ۶۳..... علاج واقعه پیش از وقوع باید کرد (پیشگیری بهتر از درمان است).....
- ۶۴..... ظلم عاقبت ندارد.....
- ۶۵..... دو صد گفته چون نیم کردار نیست.....
- ۶۵..... گر صبر کنی ز غوره حلوا سازی.....
- ۶۶..... هر آن کس که دندان دهد، نان دهد.....
- ۶۷..... نتیجه گیری:

فصل سوم

- ۷۰..... تشبیه اتفاق های خالصانه به هفت صد برابر شدن بقدر پاشیده شده.....
- ۷۱..... تشبیه اعمال کافران به خاکستری در برابر باد.....

- ۷۳..... تشبیه روز قیامت به پیچیده شدن بساط آسمان‌ها
- ۷۴..... تشبیه مردم در روز قیامت به ملخ‌های پراکنده
- ۷۵..... تشبیه کافران به چهارپایان
- ۷۶..... تشبیه عالم بی عمل به درازگوش
- ۷۷..... تشبیه انسان کافر به سنگ
- ۷۹..... تشبیه پرورش به رویش
- ۸۰..... تشبیه منافقان به انسانی سرگردان در بیابان تاریک
- ۸۲..... تشبیه غیبت کردن به خوردن گوشت برادر مرده
- ۸۳..... تشبیه قلب همچون سنگ یا سخت‌تر از سنگ
- ۸۶..... تشبیه اعمال کافران به سواب
- ۸۹..... تشبیه زندگی دنیا به آب
- ۹۱..... تشبیه حق و باطل به آب و کف روی آن
- ۹۴..... منابع:

مقدمه:

در فرهنگ همه‌ی ملت‌ها، ضرب‌المثل‌هایی وجود دارد و در ضرب‌المثل‌ها پیام‌ها و اهدافی نهفته‌ای است که اگر اصل پیام‌رسانی در آن‌ها رعایت نشود برای افراد قابل فهم نخواهد بود. زیرا در برداشت سطحی و ظاهری اهداف گوینده قابل دسترسی نیست و ضرب‌المثل‌ها پیام خاصی را در شرایط حاکم بر همان ملت و فرهنگ به همراه دارد.

استفاده از مثل‌های رایج، نوعی هنر آفرینی و هنرمندی در فن سخنوری و کتابت است. این صنعت، افزون بر روان‌سازی محتوا و ایجاد فضایی مناسب برای انتقال ذهن، نوعی زینت‌گری و آرایش نیز محسوب می‌شود و غالباً چهره‌ی داستان قلم و سخن از آن استفاده می‌کنند و کمتر نوشته‌ی ادبی را می‌توان پیدا کرد که از این صنعت بهره‌مند نباشد و شاهکارهای نظم و نثر فارسی و عربی و زبان‌های دیگر، مملو از مثل‌ها و ضرب‌المثل‌هاست. برخی ضرب‌المثل‌ها و اشعاری که میان ما رایج است پشتوانه قرآنی دارند و تحت تأثیر کلام وحی میان مردم رواج پیدا کرده‌اند که مثالی مانند حال به پشتوانه‌ی قرآنی این ضرب‌المثل‌ها و اشعار توجه نکرده باشیم.

قرآن کریم که برجسته‌ترین هنر کلامی و ادبی جهان است، به‌نوبه‌ی خود به‌صورت لطیف و ملیحی از این صنعت استفاده کرده است؛ به‌گونه‌ای که نه اقتباس از کلام بشری کرده است تا از حد اعجاز تنزل یافته و نه از محاوره‌ی متعارف فراتر رفته تا سخنی غیر مجذوب و دشوار باشد، بلکه به سبکی بدیع و نو و با ضرب‌المثل‌هایی عالی و شگفت، زیبایی‌ها و شگفتی‌های خویش را تماشایی‌تر کرده است. خداوند در قرآن خود می‌فرماید: وَلَکَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ یَتَذَكَّرُونَ؛ مثل‌ها را می‌آوریم تا مردم به فکر و اندیشه فرو روند. (سوره حشر، آیه ۲۱)

گاهی می‌شود، جملات بی‌رنگ و خشک را با چاشنی ضرب‌المثل تروتازه کرد. ضرب‌المثل ابزار است، ابزار بیان چکیده‌ی منظور یا مقصودهای غیر مستقیم. گاهی می‌توان با

یک ضرب المثل، فرسنگ‌ها سخن و جملات را می‌بایز زد. همان‌گونه «هر گردی گردو نیست» هر ضرب المثلی نیز سازنده و راه‌نشان‌ده نیست. دسته‌ای از ضرب المثل‌ها، نمایی دارند از واژه‌های زیبا، ولی اندرونی‌شان خراب و بی‌محتواست. قسم دیگر نیز با چینش کلمات معصوم، در پی القای باورهای مسموم‌اند. بعضی، ترویج‌دهنده خودخواهی، تعلق نامعقول به مادیات و مجاز بودن به انجام هر کاری، ناامیدی و یاس، سبک شمردن عبادت، بی‌تفاوت بودن و... است. جای تأسف و نگرانی دارد که گاهی خطرناک‌ترین ضرب المثل‌ها، رایج‌ترین آن میان مردم شده است.

اساساً هدف قرآن هدایت و رساندن انسان به کمال است و این مهم از طریق نیل آدمی به سوی تربیت و رهنمون‌کردنش به اوصاف والای اخلاقی محقق می‌شود. قرآن کریم که کتاب هدایت و معجزه‌جاوید و مشتمل بر عالی‌ترین درجه‌ی فصاحت و بلاغت است، با به‌کارگیری اعجاز آمیز تشبیه به‌عنوان یکی از ابزارهای ایجاد انگیزش، ابتهاج، خوف، تشویق، ترغیب، انذار و... برای افزایش تأثیر خطابات قرآنی در جهت تربیت انسان در مسیر مقام خلیفه الهی از «تشبیه» استفاده کرده است. هم‌چنانکه در آیات بیان‌شده این مثل‌ها برای تعقل و اندیشه در قرآن است و در تمام سوره‌های قرآن و در تک‌تک آیات نورانی‌اش و در تمامی جملاتش پندهای عمیق تربیتی نهفته است و علاوه بر این نگرش، اهمیت قرآن به امور ادبی و قواعدی دیده می‌شود که از آن جمله پرداختن به صنایع همچون تشبیه است و همین کار هنری یکی از جنبه‌های اعجاز لفظی و معنوی قرآن را تشکیل داده است. یکی از علل تأثیر فوق‌العاده قرآن بر روح و جان مخاطب، تصویرگری و شخصیت دادن به معانی انتزاعی و صحنه‌پردازی‌های آن است.

در قرآن کریم گاهی به‌وسیله‌ی تمثیل (تشبیه)، این تصویرگری و تشخیص انجام گرفته است، به‌گونه‌ای که خواننده، با کلمات خشک و بی‌روح و تعبیرهای معمولی مواجه نیست، بلکه سخن به‌گونه‌ای است که موضوعات معنوی و ذهنی و حسالات نفسانی همه‌جان می‌گیرند و به‌صورت تابلوهای زیبا و گویا به چشم می‌آیند، لذا سبک بیان قرآن،

صرفاً ذهنی و لفظی نیست، بلکه تصویری نیز است. شیوهی بیان و انتخاب کلمات در تمثیل‌های قرآنی در عین دقت، متنوع نیز هست. خداوند قادر، اراده کرده که در این تمثیل‌ها یک معنا و یا یک ارزش را به روش‌های متفاوت بیان کند تا هم در قلب شنونده تأثیر بیشتری داشته باشد و هم در ذهن او بهتر جای بگیرد. از این روست که مثل قرآنی تأثیر زیادی بر قلب و ذهن مخاطب می‌گذارد. تمثیل‌های قرآنی دارای کاربردهای دیگری چون توضیح و تقریر مطالب، برانگیختن فکر و اندیشه‌ی بشر، ابجاز، تقبیح یا تلطیف، ایجاد نشاط و انبساط خاطر و ترسیم حالت روحی افراد نیز است.

از آن جهت که قرآن، یادگار و معجزه‌ی جاوید آخرین پیام‌آور الهی است که در دستانمان به ودیعه نهاده شده ما سعی داریم به‌عنوان یک سرباز قرآن، در یادگیری معارفش بکوشیم، آن را به کار بندیم، فرهنگش را در زندگی مان جاری و ساری کنیم، با فرهنگ‌های مخالفش مبارزه کنیم، همیشه با آن مانوس باشیم و با تحقیق و کتابت کتاب حاضر کام عطشان جویندگان حقیقت را با چشمه‌گوارای سخنانش سیراب کنیم و زیبایی‌های خاص قرآن کریم را به جهانیان نشان دهیم. گفتار قرآن به گونه‌ای است که با گفتار و فرهنگ بسیاری از اقوام و ملل تطابق دارد بر آن شدیم تا با بررسی فرهنگ گفتاری قرآن، ردای این آشنای غریب را در میان ضرب‌المثل‌های مرسوم بین مردمانمان پی گیریم و به دنبال آن کوشش کنیم چهره پوشیده‌ی ضرب‌المثل‌های فارسی را که در کلام زیبایی قرآن به گونه‌ای خاص نهان است به همگان معرفی کنیم. امید به اینکه این فعالیت بنده مورد پذیرش قرار گیرد.